

HÁROMSZÁZ ÉVES A MAGYAR PIARISTA REND

1642-től kezdve a léleképítés napszámában

XVI. Pius pápa Maglone bíboros-állam-titkár útján a következő táviratot intézte Zimányi Gyula piarista rendfőnökhöz:

A pápa Özszentsege Isten bőséges kegyelmét kéri és apostoli áldását küldi a magyar piarista atyákra, akik 300 esztendővel ezelőtt kezdték meg Magyarországon hatékony léleképítő munkájukat.

„Jó annak a népnek, amely ünnepelni tud” — jut eszünkbe a zsoltáros szava, amikor az emlékezés benső örömeivel fordulunk a magyar Kegyes tanítórend felé, hogy lerójuk előtte a magunk elismerését azért a történelmi cselekedetért, hogy működése minden mozzanatában mindenekelőtt: a magyar lélek újraépítője volt s marad hagyományosan e rábírt szereppel a jövőben is a fiatal lelkek nagy formáló műhelyének.

Egyetlen pillantás a háromszázéves múlt küzdelmeire, meggyőzhet mindannyiunkat arról, hogy a piarista atyákban s nagyhirű iskoláikban a magyar nemzeti gondolat ébresztőit, lélekben való megerősítőit és: építő eszmények sugallóit kell tisztelnünk. Pedig egy elalélt országot találtak itt a rend első pionirjai, amidőn átlépték a szepesi gyepüket s egy támasz nélküli magyar népet, amely a háborúk s a testvérharc kábulatából ocsudva újra vágott az evangélium termékeny igazságaira s azokra az alapvető ismeretekre, amiknek segítségével megteremthették a továbbélés civilizációs feltételeit.

Valóban nem üres tarsollyal jöttek ök: velük egy mozgalmas század izzó tetteire keresték új formát a magyar léleképítés százados munkájában. Programjuk, rendjük parancsa: a népnevelés s ezen keresztül — a nemzetnevelés volt, amelyet igénytelenül és rejtetlenül végeztek azóta is szakadatlan munkában. Minden cselekedetük: a katolikus ügy s a magyarság nyeresége, az egész országé, amelynek újabbkori kialakításában a jubiláló rendnek oly jelentékeny szerep jutott. Szinte azt mondhatnók: munkatársai voltak a történelemnek. Ott sorakoztak fel — csakugyan a nemzet napszámában — mindig és mindenkor, tette és áldozatra készen és ösztönöz ideálokkal teljesen — életünk korszakos fordulójánál. Ott állottak a serkenő nemzetiség bölcsőjénél, részt kértek a magyarság tüzes kiárasztásának országépítő munkájából,

Gondviselésszerű küldetés

Ha igaz Chestertonnak az a megállapítása, hogy a világegyház és a népek életében a szerzetesrendek mindegyike gondviselésszerű küldetést tölt be, úgy: a most jubiláló magyar piaristák számára a magyar tömegek lelki visszahódításának elvülhetetlen dicsősége jutott osztályrészül.

Amikor Kalazanci Szent József egyszerű és igénytelen fiai először tűntek fel Podolinban, a lengyel-szepességi zálogos területen, a magyar Duna-völgye távoli síkságain egy új korszak forrongó erői vívták harcukat a Regnum Marianum barokk-nemzeti ideáljának megvalósításáért. Pázmány kardinális és a jezsuiták harcoss lendületével győzedelmeskedő ellenreformáció újra biztosította ugyan a katolicizmus közjogi tulsúlyát a királyi területeken. De hátra volt még a „reconquista Christiana” feladatának nagyobbik fele: meghódítani az ősi hitnek s az új nemzeti eszmének elsősorban a földesuri joghatóság alá nem tartozó városlakókat. Aztán lelkiekben megnyerni azokat a népi rétegeket, amelyek a „cuius regio, cuius religio” elve alapján a katolikusok számát gyarapították ugyan, de lelki és erkölcsi felemelésük a kegyes atyák oktató missziójára várt.

Az új szerzetesrend ennek az országépítő feladatnak lett az egyik pionirja. A legmostohább, a legveszedelmesebb körülmények között kell leszállnia a mélybe, hogy egy elpusztult ország szellemi és lelki ugárját feltörje. Az első rendtagok nagyrésze lengyel, de akad köztük már magyar is, hogy nehány nemzedék múltán éppen e rend sorából kerüljenek ki a nemzeti kulturának leg-

de ha úgy fordult: szemébe tudtak nézni az önkénynek, az idegen fegyvereknek is, ha látták, hogy eszményeiket, a hitet és a magyarságot veszély fenyegeti.

A piarista tanár — sok-sok ifjú nemzedék nevelői eszményképe — embersége közvetlenségével, egyszerűségével, természetességével és magyarságával hatott és hat környezetére, tanítványai seregére. Azonkívül azonban atya is, aki tanításával, példaadásával ott áll a gondjaira bízott ifjuság mellett. Ezek az egyszerű, szinte dísztelen vonások határozzák meg a piarista iskola egész pedagógiai magatartását, amely abban ismeri fel legszenyebb hivatását, hogy erős férfiakat neveljen a nemzeti társadalom, az élet harcai s az egyetemes magyarság számára.

Háromszáz év léleknapjában bekövetkezett pillanatnyi ünnep s annak minden meghittsége, történelmi poézise: mindannyiunké. A rend jubilál, összegezi háromszáz év — e nagy szemeszter — munkaeredményeit. Mi pedig, mint a diák az iskolaév végén, köszönetet mondunk mindazért, ami a piarista iskola évszázados falai között a magyarságot s a katolicizmus dicsőségére virágba szökkenett s ami teremtő eszmények formájában onnan kiindult, hogy szerte áradjon az országban.

Azok a nevelési eszmények, amelyekkel a piaristák elindultak a magyar ugar felé, hogy az új magyar léleképítés munkáját megkezdjék, a történelem s a pedagógiai elvek mai tengerengésében is értékállóknak, életerősnek bizonyultak.

Nem a százados tradíciókhoz való rideg ragaszkodás tette elveiket időtállókká, hanem a kereszténység örök életerői, amelyekből azóta is szüntelenül a lélek s a szellem örök javainak érdekében merítenek.

Éppen ezért a magyarországi Kegyes Tanítórend ünnepe nemcsak történelmi dátum a múlt idő sodrában, hanem nagy mementó is: Figyelmeztető jel korunk számára, amelyben az erkölcsi, a szellemi értékek ijesztő aláhullását tapasztaljuk. Hiszen a háromszáz év előtti helyzethez hasonlóan ott tartunk ismét, hogy szükség lesz újra a nagy Kalazanci diáknak heroikus szellemépítő munkájára — egy szebb és tisztultabb magyar jövőendő megteremtése érdekében!...

buzgóbb, de mindig a legszerényebb munkásai. A korabeli katolikus újjászületés népi-kulturális előfeltételeinek megteremtése az ő népiskoláikra és elsőfokú gimnáziumaikra várt. Tevékenységi területük óriási. A népi vallásosság elmélyítésén munkálkodó prédikátorrendek és a magaskulturát szétszűrő jezsuita iskolák között helyezkednek el egészen újszerű pedagógiai célkitűzéseikkel. Programjuk — a szent rendalapító szellemében — a szegény és elhagyott gyermekek erkölcsi és szellemi nyomorának enyhítése s amint azt az 1617-ben kelt pápai bulla is kifejti: a szegénység igényes oktatása. A piarista az istenszolgálat egyik nemének tekinti a nevelést, a hit igazságainak s a műveltség alapvető ismereteinek közvetítését. Célja a szeretet tökéletesítése, a tanulási kedv felkeltése a gondjaira bízott gyermekek között. A nagy rendalapító a felvilágosodás századának gyakorlatias, „racionalista” pedagógiai irányát, sőt magát Rousseaut is megelőzi abban, hogy tanterveiben igen nagy súlyt vet a számtani ismeretek elsajátítására, a kézügyességet fejlesztő rajzra, a történelem s a földrajz tanítására. A piaristák privigyei majd nyitrai középiskolája valóban unikum lehetett ebben a korban, a rendi Magyarországon! A felvidéki kismenesség s a városok polgárai ifjusága valószínűleg megrohanta ezeket az iskolákat hiszen szinte kizárólag csak ezekben lehetett olyan gyakorlati ismeretekre szert tenni, amelyek az ifjuság számára a jövőéletlehetőségeket tártak fel, tul a hagyományosan magyar verbőczianus életkerekben.

A piaristák alapították az első mezőgazdasági főiskolát

Ha pedig ehhez hozzávesszük még, hogy a piaristák voltak az elsők, kik Szencen vetették meg alapjait az első gazdasági jellegű főiskolának, Tatán az első mérnöki építészeti tanfolyamot (1766.), továbbá azt is meg, hogy ez a rend foglalkozott először folyamszabályozási, lecsapolási tervekkel dunántúli birtokain, nem tévedünk, ha megkockáztatjuk azt a véleményünket, hogy a piarista oktatás egy polgári magyar középréteg kialakításának

nagy nemzeti feladatát volt hivatva előmozdítani.

A rendi szerkezetnek alkotmányt és nemzetiséget védő szerepe azonban oly erősen élt a kor közgondolkodásban, hogy minden gyakorlati, erjesztő mozgalom csak annyiban érvényesült, amennyiben ezt a rendi-nemzeti eszményt erősítette. Ezért a rendi keretbe beilleszkedett piaristák számára a nemzetiség szolgálata és felvirágoztatása terén nyíltak nagyszá-

básu lehetőségek. Ez a speciálisan magyar-honi szerep is természetesen a viszonyokból adódott. A rendi települések egy része szinmagyar területeken létesült (Kecskemét, Szeged, Debrecen, Vác, Veszprém), ami csakhamar visszahat magának a rendnek gyors elmagyarosodására is. Másik része pedig a vegyes lakosságú városokban jön létre, ahol viszont a magyarosodás gyorsított folyamatát mozditják elő gyakorlatias kulturmunkájukkal. Tevékenységük kiterjed a városok periferiáira, sőt azokon tul, kivált az Alföldön, a városok tanyái településeire is. A jó atyák a nagy alapító parancsához hiven, valóban: „elmenvén, tanítanak” és lóháton vagy szekérral járvák be az alföldi városok többnapos járóföldre terjedő tanyavilágát.

Nagy munkájukban jeles pártfogók támogatják a kegyes tanítórendet. Így a többi között Koháry István országbíró (†1731.), a barokk-nemzeti vallásos élet-ideál egyik legbuzgóbb képviselője, aki a piaristák pesti iskolájának támogatására s a szegény diákok tanítási költségeire hatvannégyezer forintos alapítványt tesz. A nagy pártfogók sorában találjuk Vak Bottyánt, a jeles kurucgenerálist is, aki a nyitrai piaristákat támogatja adományaival. Az ország legjelentékenyebb tényezői felismerik a rend pedagógiai irányzatának mélyreható fontosságát. A háborus bizonytalanságban eltelt évtizedek után a rend népszerűsége egyre fokozódik, iskoláik száma egyre szaporodik. Hatásuk két jelentős tényezője, ami az idegen-

A rend szerepe a nemzeti megújulásban

A rend recepcióját az 1715-ki országgyűlés mondja ki s két évre rá már Pesten működnek s magyar nyelvű szindarabokat mutatnak be. A piarista iskoladráma célkitűzései természetesen nem irodalmiak, hanem kizárólag az oktatás s az erkölcsi nevelés szándékait szolgálják. Pállya István, a legrégebb piarista iskolai színművek lelkes írója ebben jelöli meg az iskolai színjátszás pedagógiai erkölcsi jelentőségét: „Minden komédiának — ugymond — az az ő feltevése, hogy vagy valami gonoszszágnak undokságát vagy valami jó erkölcsnek dicséretes voltát terjessze szeméink elé”.

A Bessenyei és testőrtársaitól megindított barokk-nemzeti irodalmi mozgalom a piarista iskolák falai között élénk visszhangra talál. Iskolai önképzőkörök a nemzetiség ébresztői és ápolói, komédiák a magyar színjátszás előfutárai. A piaristák széles körben nevelik fel tehát azt a nemzeti érzelmű középíráteget, amely később a kibontakozó nemzeti irodalom számára — a közönséget is jelenti. A magyar nyelv s a történelem rendszeres oktatásával foglalkozó piaristák így teremtik meg a nemzeti irodalom befogadására és hordozására alkalmas irodalomszociológiai feltételeket. Ugyanakkor pedig a maguk aktív erőit is beállítják e hazafias cél szolgálatába. (Dugonics András, Simai Kristóf, Pállya István, Endrődy János). Ily módon megtalált s mindegyre elmélyülő kulturnemzeti missziójuk teljesítésében nem is gátolhatja őket többé az idegen elnyomás, az üldöztetés és a terror...

Iskoláik mindenkor a magyar kultúra tűzhelyei voltak. Falaik közül az elmúlt

Rádiója rosz vagy Sereceg
megjavítja gyorsan Herczegh

HANGSZÓRÓK
ERŐSÍTŐBERENDEZÉS
RÁDIÓK
CSÖVEK
ZENEGÉPEK
ELEKTROMOS CIKKEK
GRAMOFONOK és LEMEZEK
HERCZEGH
RÁDIÓNÁL
VLANDRÁSSY-ÚT 14. TEL.: 113-714
Tírók: Corvin Áruházban.

Ujból
nagy
hanglemezváltásték.
REGI ÉS TÜRÖTT LEMEZEKET LEGMAGASABB
NAPI ÁRON VESZÜNK.

nyelvű városi polgárság gyors megmagyarosodását segíti elő: az iskoladráma és a magyarnyelvű történelemoktatás. A jezsuiták kezdeményezésére bevezetett iskolai színjáték a piaristák kezén teljesebb megmagyarosodik. A privigyei kegyes iskola növendékei már 1670-ben mutatnak be szindarabot. A rend magyarországi ágának korán felismert nemzetpolitikai és vallásos missziós tudata csendül ki ezekből az első iskoladramákból, amelyekben mintha Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér programjának széles körben való terjesztésére vállalkoznának, midőn a pogány török kiűzésére lelkesítik hallgatóságukat.

három évszázad legjelesebb magyarjai kerültek ki, hogy csak Széchenyit a legnagyobbat említsük, mellette mindjárt Deák Ferencet, Vörösmartyt, Petőfit, Madáchot vagy id. Andrássy Gyulát. A háromszázéves rend virágzó fájának gyümölcsei ök, akikről „megismeritek a fát”.

Izzó magyarságuk, haladó szellemiségük és gyakorlatiasságuk versengve vonzotta maga köré minden idők magyar ifjuságát. Szeretettel emlékezik áldásos munkájukra a nép is, amelynek a tanítás mellett lelkipásztorai, nagy járványok

+ AUTOKRAT +
Törv. véd.
amerikai rendszerű rugónélküli
SÉRVKÖTŐ
Ejjel, nappal viselhető, könnyű, kellemes. Egyoldali 20 P. kétfoldali 55 P.
MAUTNER V. Bátorhy-utca 15. 10-es villamos végállomás. — Telefon: 317-948
Kérjen 3. sz. díjtalan prospektust.

idején haláltmegvető orvosai, misszionáriusai voltak. Modern korunkban pedig a cserkészlet s a különböző diák-szociális intézmények szervezésével éppúgy a kor szintvonalán mozognak, mint alapító Atyjuk, aki a Bárány alázatos apostolaként felkereste nemcsak az utcákon kallódó s a külvárosok szennyében elveszett gyermekeket, a tanyák szegény meztelbasait is, hogy visszaadja őket önmaguknak, nemzetüknek s a dolgozó társadalomnak!...

Egy sokat próbált nemzet köszönti őket hálás megemlékezéssel a jubileumi esztendő mai ünnepnapján.

KÉZAI BÉLA